

კმაყოფილებას, არაფერს არ უწყევს ანგარიშს, ურჩობს, ტირის. ეს პერიო-
დი ხანმოკლეა, გრძელდება 4 წლამდე. ფს-გიაში აღნიშნავენ აგრეთვე „მე-
ორე უნიანობის პერიოდს“, როცა მოზარდი თავის „მე“-ს, თავისი პიროვნ-
ების გამოკვეთის მისწრაფებას ამეღავენებს, ავლენს უარყოფით დამოკი-
ლებულებას სოც. გარემოსთან, ამხედრებულია თავისუფლების შეზღუდვის
წინააღმდეგ, უარყოფს ავტორიტეტს და თვითდამკვიდრებისთვის იბრძვის.
„მეორე უნიანობის პერიოდი“ თავს იჩენს სქესობრივი მომწიფების დაწ-
ყებასთან ერთად /11-12 წწ./, განსაკუთრებით მწვავე ხასიათს ატარებს
წინაპუბერტატულ პერიოდში /12-14 წწ./, სწვდება აგრეთვე პუბერტა-
ტულ პერიოდსაც, ვიდრე სქესობრივი მომწიფების დამთავრებამდე /14-
17 წწ. ვაჟებისათვის, 13-16 წწ. ქალებისათვის/. აღნიშნული პერიოდის
საზღვრები ტემპერამენტისა, კლიმატის, ინდივიდუალობისა და სოციალური
პირობების მიხედვით შეიძლება შეიცვალოს, ქვევით დაიწიოს ან ზედა სა-
ზღვარს გადააცილოს.

მკვლევართა აზრით /შ. ბიულერი, ვ. შტერნი, და უზნაძე/, უნიანო-
ბის ორივე პერიოდი /პირველი უ. ხ. და მეორე უ. ხ./ დაკავშირებულია
საკუთარი პიროვნების ფორმირებასთან, „მე“-ს ცნობიერების გაძლიერე-
ბულ აქტიურობასთან. სამი წლის ასაკში, ახლად ფეხადგმულ და თავისუ-
ფალ მოძრაობას დაუფლებულ ბავშვებში პირველად იღვიძებს „მე“-ს ცნობიერე-
ბა და მასთან ერთად თავს იჩენს საკუთარი მოთხოვნილებები და მოთხოვ-
ნები, ხოლო მომწიფების ხანა ხასიათდება — „მე“-ს, საკუთარი პიროვნებ-
ის, საკუთარი სახის ძიებით და დადგენით, გარემოსგან „მე“-ს გამოყო-
ფით, ღირებულებათა ახლად შეფასებით და მათში საკუთარი ადგილის გა-
მონახვით, „მე“-ს ცნობიერების ეს გაძლიერებული აქტიურობა უდევს სა-
ფუძვლად „მე“-ს წინააღმდეგობას იმასთან, ვინც ან რაც უპირა და ზღუ-
დავს მას /იხ. ნებულობა/.

რ

რანშბურგის აპარატი-მეხსიერების კვლევის აპარატი, შეიმუშავა
ფსიქოლოგმა პ. რანშბურგმა. აპარატი წარმოადგენს ეკრანს პატარა ფან-
ჯრით, რშიც რიგრიგობით ჩნდება სიტყვები, მარცვლები, ციფრები, რიც-
ცხმა უნდა წაიკითხოს, დაიმახსოვროს და მერე აღადგინოს. აპარატი მა-
სალის რეგულირების საშუალებას იძლევა.

რანშბურგის ფენომენი — მეხსიერების მოვლენა, აღმოჩინა პ. რან-
შბურგმა. მდგომარეობს შემდეგში: სუბიექტი უკეთ იმახსოვრებს ისეთ
ქვეტეროგენურ რიგს, რიც მხოლოდ განსხვავებულ ელემენტებს შეიცავს
/ასოებს, ციფრებს, სიტყვებს, ფერებს და სხვა/, ვიდრე ისეთს, რშიც
ერთი და იგივე ელემენტი სხვადასხვა ადგილას მეორდება /ჰომოგენური

რიგი/ როგორც წესი, უკანასკნელ შემთხვევაში სუბს-ამახსოვრდება განსხვავებული ელემენტები, ხოლო გამეორებული ელემენტებიდან ერთ-ერთს ტოვებს. მაგ., ასოთა ჰომოგენურ რიგში: ყ, წ, მ, ჩ, წ, ბ, მეორდება ასო წ; ამ რიგის აღდგენისას ცხ. ასო წ-ს ასახელებს მხოლოდ ერთხელ, ე. ი. ნაცვლად 6 ელემენტისა აღადგენს მხოლოდ ხუთს, ამ მოვლენას რანშბურგმა „იდენტურ გამლიზიანებელთა შეფერხება“ უწოდა.

რაპორტი /ფრანგ. rapport – პატაკი/ – ფს-გიაში ჰიპნოტიზიორის კავშირი ჰიპნოტიზებულთან. ჰიპნოზის მდგომარეობაში მყოფს გარესამყაროსთან ყოველგვარი კავშირი აქვს გაწყვეტილი. ესმის მხოლოდ ჰიპნოტიზიორის ნათქვამი და მის ბრძანებებს ასრულებს. ამ კავშირს რაპორტი ეწოდება /იხ. ჰიპნოზი/.

რაპტუსი /ლათ. raptus – მოტაცება, ძარცვა/ – ფსიქიატრ. უცბად, შეტევის სახით დაწყებული მოქმედება, აფექტური დაძაბულობის მწვავე მიმდინარეობა. ამ დაძაბულობისგან ერთბაშადი განტვირთვა.

რაციონალიზაცია /ლათ. ratio – გონება/ – 1. მოქმედების, განსაკუთრებით შრომითი ქცევის, /მეურნეობის, მრეწველობის/ მოწესრიგება გონების, მეცნ-ის მონაცემების საფუძველზე. შრომის რაციონალურ პრინციპზე აგება შრომის მეცნ-ული ორგანიზაციის ამოცანას წარმოადგენს, რის მიზანია ენერჯიის მინიმალური ხარჯვით შრომის მაქსიმალური ნაყოფიერების მიღწევა.

დღევანდელი ტექნიკური მეცნ-ის განვითარების დონეზე ტექნიკა არსებითადაა ჩართული აღნის ცხოვრებაში, მის შრომით პროცესებში. მეცნ-ის ძირითადი ამოცანაა: იმ მიზნისკენაა მიმართული, რომ შრომის პროცესის რაც შეიძლება მეტი ფუნქცია გადაეცეს მანქანას; აღნის მონაწილეობა შრომის პროცესში | მანქანის მართვით | განისაზღვროს და მანქანისა და აღნის მუშაობა ერთმანეთს შეუფარდდეს. ამ ამოცანის გადაწყვეტაში უშუალო და წამყვანი როლი რ-ს ეკისრება. ცხოვრებისა და მეცნ-ის აღნიშნული მიზანი და ამოცანა რ-ის ძირითადი პრინციპის – მინიმალური ენერჯიის ხარჯვით მაქსიმალური პროდუქტის მიღების საფუძველზეა აღმოცენებული და მის რეალიზაციას ემსახურება. ტექნიკის მთელი დღევანდელი პროგრესი შრომის რ-ს გულისხმობს და ახორციელებს. 2. ფროიდის ფსიქოანალიზის თეორიით რ-ს სუბ-ის „დაცვით“ ტენდენციას შეადგენს ის /სუბ/ ისწრაფვის არაცნობიერი ფენომენების საფუძვლად ცნობიერი მოტივები ჩათვალოს, არაცნობიერი მოტივი ცნობიერ მოტივად იგულისხმოს, არაცნობიერი მოქმედება ცნობიერ მოქმედებად აღიაროს და ცნობიერება და გონება /ratio/ დაინახოს იქ, სადაც მხოლოდ არაცნობიერი სტიქია მეფობს. თვით ამ თეორიის აზრით, ეს, რასაკვირველია, სუბ-ის შეცდომაა. არსებითად არაცნობიერის მოქმედება

არ არის რაციონალური მომენტების საფუძველზე აღმოცენებული, ვაგ - რომ სუბის „ზე-მე“-ს მის კოგნიტიურ პრინციპს სურს, რომ ყოველი მოქმედება ცნობიერების მონაწილეობით ხორციელდებოდეს და ამიტომ რაციონალურ მომენტს იქაც გულისხმობს, სადაც მას ადგილი არა აქვს, ე. ი. არაცნობიერ მოქმედებაში. ფროიდი ამას „დაცვითი მექანიზმის“ მოქმედების ერთ-ერთ სახედ თვლის.

რაციონალიზმი /ლათ. / რედელისტური-ფილოს მიმართულება, რ-ის თანახმად სინამდვილის შემეცნების ერთადერთ წყაროს გონება წარმოადგენს და მისი ქეშმარიტების კრიტერიუმი გონებაშივეა მოცემული. საწინემპირიზმი.

რეაქტოლოგია - „ობიექტური ფსიქოლოგიის“ ერთ-ერთი მიმდინარეობა რუსეთში. წარმომადგენელია კ. ნ. კორნილოვი /1879-1957/.

რეაქცია /ლათ. re-უკუ და actio-მოქმედება/-ფიზიოლ-ასა და ფს-გიაში - ცოცხალი ორგანიზმის საპასუხო მოქმედება გარეგან ან შინაგან გაღიზიანებაზე. ყოველი რ. სამი მომენტისაგან შედგება: 1. გარეგამღიზიანებლის მოქმედება რეცეპტორზე; 2. ამ გაღიზიანების გატარება, გადამუშავება ტვინის სათანადო ცენტრებში; 3. ორგანიზმის საპასუხო მოქმედება. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ყოველი რ. შეიცავს სენ-სორულ, ცენტრალურ პროცესებს და მოტორულ აქტებს /მოქმედებებს/. უფრო ვიწრო მნიშვ. ფს-გიაში რ. ეწოდება გარეგამღიზიანებლის მიერ გამოწვეულ ყოველ მოქმედებას. განასხვავებენ მარტივ და რთულ რ-ს. მარტივია რ. როდესაც საპასუხო მოქმედება უშუალოდ თან სდევს გამღიზიანებლის აღქმას, ე. ი. როცა ცენტრალური პროცესი წარმოადგენს აგზნების მხოლოდ გატარებას ცენტრიდან ეფექტორისაკენ. რთულია რ. როცა გაღიზიანების აღქმასა და საპასუხო მოქმედებას შორის ადგილი აქვს აღქმული გაღიზიანების გადამუშავებას ც. ნ. ს-ში.

მარტივ რ-ს განეკუთვნება მოქმედება, რ-იც ყოველთვის ერთი და იმავე სახით სრულდება /მაგ., საორიენტაციო რეაქცია/, რთულს - როდესაც გამღიზიანებელზე საპასუხო მოქმედება მოითხოვს მრავალ გამღიზიანებელთა შორის ერთ-ერთის არჩევას. იმის მიხედვით, თუ რაზეა სუბის ყურადღება მიმართული, რ-ის სენსორულ ნაწილზე თუ მის მოტორულ აქტებზე, განასხვავებენ სენსორულ და მოტორულ რ-ს სენ-სორული რ-ის დრო ვ. ვუნდტის გამოკვლევით, გაცილებით უფრო დიდია, ვიდრე მოტორულისა, რადგან სენსორული რ-ციის შემთხვევაში საჭირო ხდება გამღიზიანებლის გაცნობიერება /მოტანილი ინფორმაციის გადამუშავება/.

ფს-გიური რ-ის ერთ-ერთ სახელს წარმოადგენს ე. წ. ასოციაციური

რ. ცპ-ის ეძლევა სიტყვა-გამლიზიანებელი და ევალება მოსმენისთანავე უპასუხოს თავში მოსული პირველი სიტყვით, ან ისეთი სიტყვით, რ-იც გამლიზიანებელ სიტყვასთან გარკვეულ ლოგიკურ კავშირშია /იხ. ასო-ციაციური ექსპერიმენტი/.

რ-ის დრო ანუ სისწრაფე ტიპოლოგიურად განსხვავებულია. ზოგი ად-ნი გამლიზიანებელზე სწრაფად იძლევა რ-ს, ზოგი კი დევ-დაგვიანებით. ამაზეა დამოკიდებული ე. წ. „პიროვნული განტოლება“ /იხ. /.

რეაქციის დრო - დრო, რ-იც გადის გალიზიანების მიცემის მომენტ-სა და მასზე საპასუხო რეაქციის დაწყებას შორის.

რეაქციის მეთოდი - ფს-გიაში ექსპ-ის ერთ-ერთი სახე; შემოტანი-ლია ფს-გიაში ფიზიოლ-დან. ვ. ვუნდტის მიერ; გამოიყენება მარტივი აქ-ტების შესასწავლად, ან საერთოდ, ყველა გარეგანი გალიზიანების საპა-სუხო ფს-კური თუ მოტორული რეაქციების საკვლევად. რ. მ. შემდეგში მდგომარეობს: მიწოდებულ გალიზიანებას ცპ-მა გარკვეული რეაქციით უნდა უპასუხოს, მაგ., მოსმენილ სიტყვას-თავში მოსული პირველი სიტ-ყვით /ასოციაციური ექსპერიმენტი/, ან გალიზიანებას, მაგ., ფერთ, უპასუხოს მოძრაობით-ხელის აწევით. იზომება დრო, რ-იც გადის გალი-ზიანების მიღებიდან პასუხის გაცემამდე /იხ. რეაქციის დრო/.

რეგრესია /ლათ. regressus უკუსელა, დაბრუნება/ - 1. ფსიქოა-ნალიზში: „მე“-ს დაცვითი მექანიზმის ერთ-ერთი სახე. ნიშნავს ლიბი-დოს განვითარებაში მიბრუნებას უკან, განვითარების ადრეულ პერიოდ-ში ფიქსირებული გრძნობისაკენ, ობიექტისაკენ და მოქმედებისაკენ. რ-ის გამომწვევი მიზეზია სიყვარულში სრული იმედგაცრუება, დამარცხე-ბა საქმეში, რაიმე დანაკლისის გადატანა. 2. ჩვეულეჭრევი გაგებით, რ. ნიშნავს დეგრადაციას, განვითარებაში უკანდახევას, ატავიზმს.

რეზიდიუმი /ლათ. residuus - დარჩენილი/ - იგივეა, რაც მეხსიერე-ბის კვალი ანუ ენგრამი.

რეკაპიტულაციის თეორია /ლათ. recapitulatio - შემოკლებითი გა-მეორება/- განვითარების პროცესში წინაპართა ნიშნების მოკლე გამეო-რება. /იხ. ბიოგენეზური კანონი, ატავიზმი/.

რეკლამა /ლათ. reclamo - ვყვირი, გავიძახი/-ად-ზე შემოქმედების საშუალება, რ-ის მიზანია სხვადასხვა ფს-გიური ხერხებით შთააგონოს, განაწყოს სუბ. გარკვეული მოქმედების შესრულებისადმი, მაგ., გარკვეულ პიროვნებას გაუკეთოს პოპულარიზაცია; გააღვიძოს საზოგადოებაში მო-ტივები და ინტერესები ად-ნის შემოქმედების ნიმუშისადმი: თეატრი, მხა-ტერობა, პოეზია, მუსიკა და სხვა განსაკუთრებით დიდი მნიშე. აქვს ად-ზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით წარმოება-მრეწველობაში, რათა მომ-ხმარებელმა გარკვეული საგანი შეიძინოს. რ. ცდილობს საუკეთესოდ წა-

რმოუდგინოს მომხმარებელს ეს საგანი, მიაწოდოს მისი თვისებების შესახებ სრული ინფორმაცია, მოაწონოს ის და აღუძრავს მისი შეძენის სურვილი. ამისათვის რ. მიმართავს საგნის სიტყვიერ დახასიაშსა და სურათებს, გაფორმებას გარკვეული განათების და ფერების საშუალებით, რაც უნებლიედ იპყრობს აღნის ყურადღებას და აღუძრავს მისი შეძენის სურვილს.

რ. გამოყენებითი /პრაქტიკული/ ფსიქოლოგია ფართოდაა გამოყენებული კაპიტალისტურ ქვეყნებში, სადაც კერძო მწარმოებელთა შორის კონკურენციაა გამეფებული, რაც იძულებულს ხდის თითოეულ მწარმოებელს ფართოდ მიმართოს რ-ის ხერხს, რომ მიიზიდოს მყიდველი და ამით თავისი წარმოება უზრუნველყოს.

რელაცია /ლათ. relatio – მიმართება/ – ზოგ. მნიშვნ. – მიმართება მოვლენათა შორის ფსიქიაში ვ. ვუნდტის შეხედულებით, ყოველი რთული ფსიქური წარმონაქმნი წარმოადგენს მის ელემენტებს შორის არსებული მიმართებების, დამოკიდებულებების ანუ რელაციის პროდუქტს. ამის მიხედვით ელემენტები გარკვეულ მიმართებაში იმყოფება ურთიერთთან და ყოველი შემოქმედება ამ მიმართებებითაა მოტივირებული.

რელაციის პერიოდი – იხ. ბავშვის გონებრივი განვითარების პერიოდები.

რემინისცენცია /ლათ. reminisci – მოგონება, გახსენება/ – ფსიქიაში: მეხსიერების ფაქტი /პირველად ბალარდის მიერ აღნიშნული/, ეხება დავიწყების და გახსენების ერთ-ერთ სპეციალურ მოვლენას. იგი შემდეგში მდგომარეობს: ერთხელ აღქმული რაიმე აზრიანი მასალის დამახსოვრება და მისი აღდგენა 1–2 დღის გასვლის შემდეგ უფრო გაუმჯობესებულია, შინაარსეულად უფრო სრული, ნათელი და პლასტიკური, ვიდრე მისი დამახსოვრება და აღდგენა უშუალოდ აღქმის შემდეგ, მაშინვე ცნობილია, რომ დავიწყება დროის ფუნქციაა და დადგენილია კიდევ მისი კანონი, რომლის თანახმად დასწავლილი მასალის დავიწყება ყველაზე ინტენსიურია სწორედ პირველი ორი დღის განმავლობაში დასწავლის შემდეგ ამ პერიოდში კ. ებინგჰაუსის დავიწყების კანონის მიხედვით მისი მრუდი ეცემა დაახლოებით ვერტიკალურად ძირს. რ-ის შემთხვევაში, პირიქით, მასალის აღდგენა სწორედ ამ აღნიშნულ დროში აღის ზევით. გამოდის, რომ რ-ის ფაქტი და ებინგჰაუსის „დავიწყების კანონი“ საპირ. მოვლენებია შემდეგი გამოკვლევებით /ს. რუბინშტეინი/ დადასტურდა, რომ ებინგჰაუსის აღნიშნული კანონი და რ. ორი სხვადასხვა ფაქტია და მათი დაპირისპირება უკანონოა.

რუსი ფსიქოლოგის ს. რუბინშტეინის სპეციალური გამოკვლევებით დადასტურებულია, რომ რ. დასამახსოვრებელი მასალის ხასიათით და მისადმი სუბის დამოკიდებულებითაა განსაზღვრული სახელდობრ, რს

ადგილი იქვს აზრიანი მასალის დამახსოვრების შემთხვევაში, უაზრო მასალაზე იგი არ შეიმჩნევა. აგრეთვე, ემოციურ-აფექტური შინაარსი უფრო მათხმებელია, მისი დამახსოვრება უფრო სრულია, აღდგენა კი უფრო ადვილი და ზუსტია. ს. რუბინშტეინის აზრით, რის შემთხვევაში, მასალის აღქმის შემდეგ, პირველი ორი დღის განმავლობაში, მიმდინარეობს აღქმულის გონებრივი გადამუშავება, მისი სისტემატიზება, რაც, მისი ვარაუდით, განაპირობებს მასალის დამახსოვრების და აღდგენის დიდ ეფექტს. პ. ებინგჰაუსის კანონი კი გამოხატავს ზეპირად დასწავლილი უაზრო მასალის დავიწყებას და გულისხმობს საკუთრივ მეხსიერების მუშაობას სხვა პიროვნული ფაქტორებისაგან იზოლირებულად, რის შემთხვევაში კი მეხსიერების მუშაობაში ჩართულია სუბ-ის გონებრივი და ემოციური ფაქტორები. ამიტომ რისა და ებინგჰაუსის „დავიწყების კანონის“ ურთიერთდაპირისპირება უმართებულოა. ჩვეულებრივ მეტყველებაში რ. გულისხმობს რაიმე დავიწყებული შთაბეჭდილების შემონახვას და მერე მის გახსენებას.

რეპროდუქცია /ლათ. re-კვლავ, ხელახლა, produco – ვაწარმოებ, ვქმნი/ – ფს-გიაში მეხსიერების მოქმედების ერთ-ერთი მომენტი, გულისხმობს წარსულში მიღებული შთაბეჭდილების აწმყოში აღდგენას, განახლებას.

რეპროდუქციული ფანტაზია – იხ. ფანტაზია.

რეპროდუქციული შეკავება / ებინგჰაუსი / ანუ ეფექტუალური შეკავება / გ. ე. მიულერი / – ასოციაციური შეკავების ერთ-ერთი სახე. მდგომარეობს შემდეგში: როცა ერთ ელემენტს, A-ს /დასწავლის გზით/ ასოციაციურად ვუკავშირებთ ორ ელემენტს: B-ს და C-ს ცალ-ცალკე, ასოციაციის განმტკიცების შემდეგ რაიმე ამ კავშირთაგანის აღდგენას ვახერხებთ, მაგრამ უფრო დაგვიანებით, ვიდრე იმ შემთხვევაში, როცა ორის ნაცვლად ერთ კავშირს ვამუშავებთ: ან A-B-ს ან A-C-ს.

რეტარდაცია /ლათ. retardare – შენელება, შეკავება/ – ორგანიზმის ფსიქო-ფიზ. განვითარების შეფერხება, შენელება, გახანგრძლივება. გამოწვეულია ან გარკვეული ფიზიოლოგიური მიზეზებით, /ტვინის დაზიანება, ჯირკვლების ფუნქციის მოშლა, ნივთიერებათა ცვლის დარღვევა/ ან არადამაკმაყოფილებელი სოც. პირობებით. /საწინააქსელერაცია, /იხ. /.

რეტენცია /ლათ. retentio – შეკავება, შემონახვა/ – მეხსიერების შინაარსის შემონახვა, რაც უზრუნველყოფს ამ შინაარსების კვლავ აღდგენას. ტერ. შემოტანილია რ. ზემონის მიერ.

რეტროაქტიური შეკავება /ლათ. retro – უკან, activus – მოქმედი/ – უკუმოქმედება მეხსიერებაში. გ. ე. მიულერის მიერ დადგენილი კანონის მიხედვით, მეხსიერების მოქმედებაში აღინიშნება შემდეგი მოვლე-

ნა: ორ შინაარსს შორის დამყარებული ასოციაციური კავშირი უარყოფით გავლენას ახდენს წინათ შემუშავებული კავშირის მოქმედებაზე, თუ ხმ შინაარსებს შორის ადგილი აქვს გარკვეულ მსგავსებას. მაგ., თუ დასწავლის|შედგად დამყარდა კავშირი *a* და *b* შინაარსს შორის, ხოლო მანამდე *a* ასოციაციურად დაკავშირებული იყო *c* - ხთან, მაშინ ამ უკანასკნელი კავშირის /*a* - *c*/ გახსენება იმის შემდეგ, რაც ახალი კავშირი /*a* - *b*/ დამყარდა, ძნელდება ამრიგად, ახალი ასოციაციური კავშირების დადგენა უარყოფითად, შემაკავებლად, მოქმედებს ძველ ასოციაციურ კავშირებზე.

რეტროგრადული ამნეზია - იხ. ამნეზია.

რეტროკოგნიცია /ლათ. *retro*- უკან, *cognitio* - შემეცნება, ცნობა/ - ნათელხედვის ერთ-ერთი სახე: წარსულის პარანორმალური შემეცნება /იხ. ნათელხედვა/.

რეტროსპექცია /ლათ. *retro*- უკან და *specio* -ხედვა/ - ზოგ. მნიშვნ. იმ საგნის ან მოვლენის კვლავ განცდა, რ-იც წარსულში გვექონდა მოცემული; წარსულის ხელახლა განხილვა.

რეტროსპექციული თვითდაკვირვება - უკუხედვითი დაკვირვება, იხ. თვითდაკვირვება.

რეფლექსი /ლათ. *reflexus* - ასახვა-არეკლა/ - ორგანიზმის კანონზომიერი, მიზანშეწონილი საპასუხო რეაქცია /მოქმედება/ გარეგან ან შინაგან გაღიზიანებაზე. რ. ხორციელდება რეცეპტორების (შეგრძნების ორგანოების) გაღიზიანების შედეგად ც. ნ. ს-ის საშუალებით. რ. მიზანშეწონილია იმიტომ, რომ ამ მოქმედებით ორგანიზმი ეგუება იმ ცვლილებებს, რ-ებიც ან მასში, ან გარემოში ხდება. მაგ., გაღიზიანების ხასიათის მიხედვით კუნთი ან იკუმშება ან დუნდება, ჯირკვალი ან გამოყოფს სეკრეტს, ან წყვეტს სეკრეციას, სისხლ-ძარღვები ან ვიწროვდება, ან ფართოვდება და ა. შ. ბიოლოგიური მნიშვნელობის მიხედვით განასხვავებენ სკვების, თავდაცვის, სასქესო, ლოკომოციის რ-ს იმის მიხედვით, თუ საიდან მოდის გაღიზიანება, განასხვავებენ ექსტეროცეპტულ, ინტეროცეპტულ, პროპრიოცეპტულ რეფლექსს /იხ. რეცეპტორი/ იმის მიხედვით, თუ ც. ნ. ს-ის რა ნაწილთან არის დაკავშირებული რეფლექსი, გამოყოფენ სპინალურს /ზურგის|ტვინის/, ბულბურს /მოგრძო ტვინის/, მეზენცეფალურს /შუა|ტვინის/, დიენცეფალურს /შუამდებარე|ტვინის/, კორტიკალურს /დიდი ტვინის ქერქის/ რ-ებს. ყველა რ-ს ყოფენ ორ მთავარ ჯგუფად: უბირობო, თანდაყოლილ რ-ებად და პირობით ანუ შეძენილ რ-ებად.

რეფლექსია /ლათ. *reflexus* - ასახვა/ - ფს-გიაში: ამყამად მოცემული საკუთარი განცდისაკენ მიბრუნება, მისი გააზრების მიზნით, ცნობიერების მიმართვა თავისი თავისკენ საკუთარი ქცევის|აზრის ცხადყოფის და შეფასების მიზნით.

რეფლექსოლოგია — იხ. ობიექტური ფსიქოლოგია

რეფლექსური ჯგუფის თეორია — იხ. ინსტინქტი

რეცეპტორი /ლათ. receptor — მიმღები/ — სპეციალიზებული წარმონაქმნები /მგრძნობიარე ნერვული ბოჭკოს დაბოლოება/, რ-ებიც იღებენ გალიზიანებას და მის ენერგიას ნერვულ პროცესად გარდაქმნიან. იმისდა მიხედვით, თუ საიდან იღებენ რ-ები გალიზიანებას, გამოიყოფა ექსტეროორეცეპტორები და ინტეროორეცეპტორები. მოთავსებულია კანის ზედაპირზე და იღებს გალიზიანებას გარემოდან, ინტეროორეცეპტორები იყოფა ვისცეროორეცეპტორებად, ვესტიბულურ და პროპრიორეცეპტორებად. ვისცეროორეცეპტორი იძლევა სიგნალს შინაგანი ორგანოების მდგომარეობის შესახებ, ვესტიბულური და პროპრიორეცეპტორები იძლევიან ინფორმაციას სხეულისა და მისი ცალკე ნაწილების მოძრაობისა და სივრცითი ადგილმდებარეობის შესახებ. „ადეკვატური გამლიზიანებლის“ ფიზ. ან ქიმიური თავისებურება განსაზღვრავს რეცეპტორული მოქმედების სპეციფიკას. ამ პრინციპის მიხედვით გამოიყოფა: ფორეცეპტორები, ფონორეცეპტორები, მექანორეცეპტორები, ქემორეცეპტორები, თერმორეცეპტორები, ბარორეცეპტორები და ტკივილის რეცეპტორები.

იმისდა მიხედვით, თუ როგორ ხდება გამლიზიანებლის აღქმა — უშუალო შეხებით თუ მანძილის დაშორებით — რ-ები იყოფა კონტაქტურ და დისტანტურ რ-ებად. კონტაქტური რ-ებია: შეხების, ტემპერატურისა და გემოსი; დისტანტური — მხედველობისა და სმენისა. რ. არის ანალიზატორის პერიფერიული ნაწილი /იხ. ანალიზატორი/.

რეცესიული ნიშანი /ლათ. recedo — უკან ვიხევ/ — გ. მენდელის მეორე კანონის მიხედვით მემკვიდრეობითი ნიშანი, რიც მხოლოდ მეორე თაობაში, გათიშვის შედეგად იჩენს თავს. პირველ თაობაში რეცესიულ ნიშანს ფარავს დომინანტური ნიშანი და გამოვლენის საშუალებას არ აძლევს /იხ. გ. მენდელის კანონები/.

რეცეფცია /ლათ. recipio — უკან მიღება/ — ზოგ. მნიშვნ. მიღება, გადმოტანა. ვიწრო მნიშვნ. გალიზიანების მიღება შეგრძნების ორგანოს მიერ. ფს-გიაში გამლიზიანებლის აღქმა.

რთული ფერი — ფერთა შერევის შედეგად მიღებული ნარევი ფერი /იხ. ფერთა შერევის კანონები/.

რიგილობა /ლათ. rigidus — უძრავობა, გაშეშება, მოუქნელობა/ — პიროვნების ტიპოლოგიურ-ფს-გიური თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ სუბ. თავის ქცევებში იჩენს ინერტულობას, ვერ ეგუება შეცვლილ სიტუაციას, ახალ სიტუაციაში ისე მოქმედებს რ-რც ძველ სიტუაციაში მო-

ქმედებდა. ვერ იჩენს პლასტიკურობას, გადანაცვლების უნარს.

რ., რ-რც აღ-ნის მოქმედების მოუქნელობა და განმტკიცებული ქცევის აკვიატებულობა, ენათესავება მეხსიერების ფს-გიაში შემჩნეულ პერ-სეგერაციას /იხ. პერსეგერაცია/.

ღ. უზნაძის „განწყობის ფს-გიის“ კონცეფციით, რ. შეიძლება გავიგოთ, რ-რც ფიქსირებული განწყობის თვისება. მაგა, ერთ გარკვეულ სიტუაციაში ფიქსირებული განწყობა ახალ სიტუაციაშიც ისე მოქმედებს, რ-რც იმ პირველ სიტუაციაში.

რისხვა-სტენიური აფექტი, უსიამოვნო განცდებით გამოწვეული რეაქცია რაიმე უსამართლობით უკიდურესად აღშფოთებულ აღ-ნს რ. ეუფლება, ე. ი. იგი აგრესიული ხდება, თავს ესხმის მოწინააღმდეგეს და ისწრაფვის მას ზიანი მიაყენოს. ე. მაკ-დოუაგლის აზრით, რ. ბრძოლის ინსტინქტით გამოწვეული აფექტია. რ. შეიძლება სხვადასხვა სიძლიერისა იყოს. პაროქსიზმის ხარისხს მიღწეულ რ-ს თან სდევს მკვეთრი სხეულებრივი გამოვლინებები: ძლიერდება მოტორული მოძრაობები, იცვლება ორგანიზმის ვეგეტატური სისტემის მუშაობა, აგრეთვე სისხლის შედგენილობა და მიმოქცევა, იცვლება პორმონალურ-სეკრეტორული სისტემის ფუნქციობა; ძლიერდება გულის ცემა, მაჯისცემაც, სუნთქვა, სახე შეშლილად და დაღრეჯილად გამოიყურება, აზრები ანგარიშმიუცემლად რბიან, მსჯელობის უნარი დაქვეითებულია. ადვილად აგზნებადი აღ-ნი პატარა მიზეზითაც განრისხდება, ასეთ კაცს ფიცხს უწოდებენ.

რ. ბ-ვებ-შიც შეიმჩნევა, თვით „ძუძუს ბ-ვობის“ ხანაშიც კი /დაუწყნარებელი ტირილი, ყვირილი, მოძრაობათა სიმრავლე, გაწითლება/ აღ-ზრდის მიზანია თავშეკავების უნარის განვითარება რ-ისაგან თავდაცვის მიზნით. რ. არ არის უცხო ცხოველისათვისაც. განრისხებული ცხოველი მიიწევს მოწინააღმდეგის სრული განადგურებისაკენ. მაგა, ძაღლისათვის ძვლის წართმევას. რომ შეეცადოთ, ის ძლიერ „განრისხდება“ და არ დაგინდობთ.

რორშახის ტესტი — შვეიცარიელი ფსიქიატრის ჰ. რორშახის /1884-1922/ მიერ შემუშავებული ტესტი /1920/ შედგება 10 სურათისაგან. თითოეული სურათი წარმოადგენს ნებისმიერი ფორმის მელნის ლაქას. მაგა-გან ხუთი ერთი ფერისაა, მაგა, რუხისა, ხუთი დანარჩენი — სხვადასხვა ფერისა, მაგა, წითელი, ყვითელი, ლურჯი, მწვანე, იისფერი, ცხ-ს ეძლევა დავალება დახედოს მიწოდებულ სურათს და უამბოს ექსპ-ტატორს, თუ რას ხედავს იგი ამ ლაქაში, რას აგონებს, რას შეუძლია მიახსენებოს. იგი. რ. ტ. წარმოადგენს პიროვნების კვლევის ე. წ. „პროექციული მეთოდის“ ერთ-ერთ სახეს. იგულისხმება, რომ რ. ტ. აღძრავს სუბ-ში ფანტაზიას, განწყობას, აფექტებს, დაფარულ განცდას. თავის ჩვენებებში

ცა ახდენს თავის პიროვნულ თავისებურებათა პროექციას მიღებული მასალის ანალიზის საშუალებით ექსპ-ტატორი აგნებს ცპ-ის დაფარულ პიროვნულ თვისებებს. ამ მხრივ, რ. ტ. დიაგნოსტიკური მნიშვნელობისაა /იხ. თემატიკური აპერცეფციის ტესტი/.

რ. ტ-ის ანალოგიურ სურათებს, ე. ი. უფორმო ლაქებს, იყენებდნენ თავის შემოქმედებაში, რ-რც ფანტაზიის აღმძვრელ საშუალებას, ჯერ კიდევ ლეონარდო და ვინჩი, ბოტიჩელი, იუსტინიუს კერნერი /1857/ ; რ-რც პიროვნების კვლევის ტესტი, პირველად გამოიყენეს ა. ბინემ და ჰენრიმ, შემდეგ ამერიკელმა მკვლევარებმა ე. ყირპარტიკმა, გ. უიპლიმ, ფ. ბარტლემმა, ინგლისელმა ფს-გმა კ. პარსონმა /Parson/. პ. რორშახის წინამორბედად შეიძლება ჩაითვალოს აგრეთვე რუსი ფს-გი თ. რიბაკოვი, რ-რც თავის შრომაში — „პიროვნების ექსპერიმენტულ-ფსიქოლოგიური კვლევის ატლასი“ შეიტანა ლაქა, რ-რც პიროვნების შესწავლის ტესტი.

რორშახის დამსახურება ისაა, რომ მან ლაქის ტესტი, რ-რც პიროვნების კვლევის მეთოდი, მეცნიერულ სიმაღლეზე აიყვანა, კლასიკური სახე მისცა და მეცნიერებაში საყოველთაო აღიარება მოუპოვა.

როტაციის აპარატი — ხელსაწყო /კ. მარბე/, რ-ის საშუალებითაც შეისწავლიან ფერთა შერევის მოვლენებს. წარმოადგენს სწრაფად მოძრავ დისკოს, რომელზეც ფერები დაკრულია სექტორების სახით. დისკოს სწრაფი ბრუნვა იძლევა ფერთა შერევის მოვლენებს.

ს

საგანწყობო ცდა — იხ. განწყობის კვლევის მეთოდი

სადიზმი — ფრანგი მწერლის მარკიზ დე სადის გვარის მიხედვით. ტერ. შემოღებულია რ. კრაფტ-ეზინგის მიერ. წარმოადგენს პერვერსიის ერთ-ერთ სახეს: სექსუალური გრძნობების დაკმაყოფილება მიიღწევა მხოლოდ მეორე მხარისათვის /პარტნიორისთვის/ ფიზიკური ტკივილის, ტანჯვის მიყენების პირობებში. ამიტომ სადისტური ანომალიით შეპყრობილი სუბ. /სადისტი/ თავის პარტნიორს ფიზ. ტკივილს აყენებს. ენათესავენა მაზოხიზმს. ორივე შემთხვევაში ავტორიტეტის დაკმაყოფილების აუცილებელ პირობად ფიზ. წამება წარმოადგენს. მაგრამ მათ შორის არსებითი განსხვავებაც არსებობს: სადისტი სხვას აყენებს ტანჯვას, მაზოხისტი ფიზ-რად თვითონ უნდა იტანჯებოდეს. პირველი ანომალია აქტიურ ფორმად ითვლება, ! მეორე — მაზოხიზმი — პასიურ ფორმად. ამიტომ ამ ორი ანომალიის იდენტურ მოვლენად მიჩნევა და ამ ცნებებს ურთიერთის სინონიმად აღიარება, ფსიქიატრ კურტ სურის აზრით, არ არის მართებული.

|გადატანითი მნ-ით|ს-ტს უწოდებენ მოძალადეს, ვინც თავისი მო